

JAARBOEK VOOR
MUNT- EN PENNINGKUNDE

42

KON. NED. GENOOTSCHAP VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE
AMSTERDAM 1955

Tijdens het drukken van deze aflevering overleed op 25 januari 1956 het lid der Commissie van Redactie A. van der Wiel, conservator van het Munt- en penningkabinet van 's Rijks Munt. Gedurende de enkele jaren, dat hij in de redactie zitting had, heeft hij met bijzondere belangstelling en ruime kennis van zaken het Jaarboek gediend.

Commissie van Redactie: Dr. H. Enno van Gelder, Voorburg;
Dr. A. Gorter, Bilthoven; O. N. Keuzenkamp-Roovers, Groningen;
A. van der Wiel †; Dr. A. N. Zadoks-Josephus Jitta, Amsterdam.

Alle correspondentie betreffende redactie en administratie te richten
aan het secretariaat: Lange Voorhout 50, 's-Gravenhage.

MUNTVONDSTEN

Beilen (Dr.) — In het voorjaar van 1955 kwam te Beilen in aangevoerde grond een goudschat te voorschijn, bestaande uit 5 gouden halsringen en een gouden armband, van gesmolten solidi vervaardigd en van een fraaie stempelvorsiering voorzien, en 22 solidi. In het midden van de vorige eeuw waren op de plaats, waar deze grond vandaan kwam, een andere halsring gevonden en ook een solidus; de eerste is versmolten, de tweede verdwenen maar uit een uitstekende beschrijving te herkennen.

Alle (de verdwenen solidus inclus) zijn uit de tijd tussen 364 en het einde van de 4e eeuw, een beslissende periode in de Romeinse geschiedenis, waarin een laatste, zeer krachtige poging werd gedaan om het westelijk deel van het rijk te consolideren en de Rijn grens in stand te houden. De schat moet behoord hebben aan een van de barbaarse stamhoofden, bij wie de Romeinen steun zochten in dezen.

De op de voorzijde afgebeelde keizers zijn Valentinianus, Valens, Gratianus, Valentinianus II, Theodosius en Honorius. Er zijn slechts drie keerzijden: staande keizer met labarum en Victoria op globe *RESTITUTOR REIPUBLICAE*; twee tronende keizers onder de vleugelen van Victoria *VICTOR - IAAUGGG*; staande keizer enz. met gevangene onder de linkervoet *VICTOR - IAAUGGG*. De muntplaatsen zijn Trier (5 ex.), Thessalonica (5 ex.), Lugdunum (2 ex.), Rome (1 ex.), N. Italië (4 ex.), Milaan (4 ex.), Antiochië (1 ex.) en Nicomedia (1 ex.). Alle stukken zijn van uitzonderlijk goede kwaliteit, de jongste vier — alle met beelden naar van Honorius — lijken zo van de munt gekomen ¹.

A. N. Z.—J. J.

¹ Voor de uitvoerige publicatie en interpretatie van deze hoogst belangrijke muntvondst zij verwezen naar *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 74 (1956), p. 243—52 en *Palaeohistoria* 5 (1956), ter perse.

SUMMARY

An important hoard has been discovered, consisting of 5 neckrings and 1 bracelet and of 22 *solidi* of the period 364—395. The coins are of excellent preservation; the four latest ones, of Honorius, are practically mint state.

Friesland ??? — In de verzameling-Quaestius in het Fries Museum (zie p. 1) bevinden zich zes 3e-eeuwse aurei, die kennelijk uit een en dezelfde vondst afkomstig zijn; alle zijn zeldzaam. Het zijn:

Elegabalus (218-222)	RIC 61	RRR
Gordianus (249-251)	„ 97	R
Trajanus Decius (249-251)	„ 10	RR
met portret Herennia Etruscilla	„ 50	RR
Probus (276-282)	„ 593	R
Carinus (283-285)	„ 233	RR

De eerste vier zijn doorboord, bij de laatste twee zijn sporen van een oog te onderscheiden. Alle vertonen de typische slijtage, die als sieraad gedragen munten eigen is. Het feit dat de gaatjes achteloos schuin achter de keizerskoppen zijn aangebracht (alleen bij Herennia Etruscilla is van enige zorgvuldigheid sprake) wijst erop, dat de munten pas na hun tijd tot sieraad zijn verwerkt; anders zou van majesteitsschennis sprake zijn. Dat dit gebruik langdurig is geweest, daarvan getuigt de sterke slijtage ook van de jongste munten. Het is zeer wel mogelijk, dat zij uit een vroeg-middeleeuwse vondst afkomstig zijn. Zo zijn hier te lande in een 6e-eeuws graf 15 zeer versleten, doorboorde denarii uit de 2e eeuw gevonden¹. Dr. Berghaus deelt mij mede, dat in 1952 in het merovingisch vrouwengraf van Hemer (Kr. Iserlohn) een doorboorde, zeer versleten denarius van Elegabalus is gevonden.

Daar de verzameling-Quaestius verscheidene locale vondsten bevat, ware als herkomst aan Friesland te denken, waar bovendien zoveel tot sieraad verwerkte gouden munten — laat-Romeinse en vroeg-middeleeuwse — te voorschijn zijn gekomen.

A. N. Z.-J. J.

¹ *Kunst en Schoonheid uit de vroege Middeleeuwen*, Nijmegen 1955, pl. 48.

SUMMARY

Six rare 3d-century aurei of the Quaestius-collection in the Frisian Museum at Leeuwarden — all of them pierced and much the worse for wear — appear to come from the same hoard, presumably found in Frisia.

Two Hoards of Sceattas from the Province of Groningen — Dr. Zadoks-Jitta has asked me to prepare this note on two small hoards, now in the Groningen Museum, by courtesy of whose Director I am able to publish and illustrate them (Pl. X).

Both consist exclusively of the Anglo-Frisian "porcupine" types (B.M.C. types 4 and 5). The first, of nine pieces, comes from an uncertain provenance in the Province of Groningen and is composed of 5 of type 4 and 4 of type 5. The second, of fifteen pieces, from Lutje Saaksum, near Baflo, has 7 of type 4 and 8 of type 5.

The Lutje Saaksum hoard is by far the more interesting on account of its die-identities. There is one internal die-link (obv. and rev. fig. 14 = fig. 19), one obverse link with the first hoard (fig. 13 = fig. 14) and two obverse and reverse links with the Kloster Barte hoard¹ (fig. 10 and 21), as far as can be ascertained, since I possess the casts of only 60 out of the 156 coins in that large deposit.

These die-identities and the uncirculated condition of the contents suggest, as in the Franeker and Barte hoards, that the coins were buried quite soon after they were struck, certainly before they had had time to be widely distributed. If the Barte hoard is indicative of a near-by mint, most or all of these coins must have been produced there. It is remarkable that no links exist with the Franeker and Hallum hoards, a fact which leads to an interesting speculation — that, numismatically speaking, there existed definite „spheres of influence”, with the Barte, Franeker and Hallum spheres being mutually exclusive. In other words, each mint catered for the needs of its own vicinity and the issues were more or less localized, even though the coins frequently passed to foreign parts in the course of trade. This phenomenon is also noticable in England, where the London Series provides an outstanding example.

PHILIP V. HILL

¹ *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde* 41 (1954) p. 13: only about 50 km. separate the two sites.

Colijnsplaat — In het begin van 1955 kwam bij werkzaamheden onder Colijnsplaat op Noord-Beveland een aantal, oude munten te voorschijn van zeer onogelijk aanzien. Het is waarschijnlijk, dat deze stukken het grootste deel vormen van een verborgen muntschat, die echter niet geheel volledig bleef. Na reiniging op het Koninklijk Penningkabinet bleken het Nederlandse munten in hoofdzaak uit de tijd van Philips de Schone te zijn met enkele van Karel V. De verberging moet zeer kort na 1521, het jaar waarin het nieuwe type met de naam van Karel V werd ingevoerd, hebben plaats gehad.

Karel de Stoute: 1 vuurijzer Brabant 1475 en 1 groot Vlaanderen,

benevens 1 blanc van het graafschap Bourgondie

Maria: 2 vuurijzers Brabant 1477 en 1481

Philips de Schone: emissie 1482, 1 vuurijzer Brabant 1482?

Dez., emissie 1485: 1 stuiver Brabant

Dez., emissie 1488: 1 stuiver Gelre 1488

Dez., emissie 1492: 1 dubbel vuurijzer Vlaanderen 1492, 2 vuurijzers
 Brabant 1492, 2 vuurijzers Gelre 1492, 1 vuurijzer Holland 1492
 Dez., emissie 1496/9: dubbele stuiver Brabant 1496,
 4 stuivers Brabant, 1 stuiver Maastricht, 1 stuiver Holland 1499,
 1 groot Brabant, 1 groot Holland en 1 onleesbare groot
 Karel V, emissie 1506: 3 stuivers Holland, 2 groten Brabant, 1 groot
 Vlaanderen, 1 groot Namen 1514
 Dez., emissie 1521: 2 stuivers Brabant
 Luik, 1 vuurijzer Jan van Hoorne.

H. E. v. G.

SUMMARY

Part of a hoard of Netherlands coins has come to light, buried shortly after 1521.

Leeuwarden — Het Fries Museum bezit een zeer fraai bewaard 16e eeuws kannetje, dat in 1934 gevuld met zilveren munten te Leeuwarden gevonden werd en aan het museum overgedragen. Toen onlangs een nieuwe opstelling voor het kannetje gezocht werd, was dit aanleiding de munten zorgvuldig te reinigen en te onderzoeken. Inderdaad bleek de vondst, zowel om de zeer goede conservatie als om de merkwaardige samenstelling van voldoende belang om alsnog een publicatie te rechtvaardigen.

Het kannetje bevatte 102 munten, alle van Nederlandse oorsprong:

Karel de Stoute	
Groot, Vlaanderen (emissie 1467)	1
Philips de Schone	
Vuurijzer, Brabant 1483	1
Groot (emissie 1493), Brabant	4
Vlaanderen	7
Holland	2
Dubbele stuiver, Brabant 1502, 1504	2
Vlaanderen (emissie 1496)	2
Stuiver, Brabant (emissie 1496: 5, emissie 1499: 7)	12
Brabant (Maastricht) 1500, 1502	2
Vlaanderen (emissie 1496: 2, emissie 1499: 2)	4
Holland (emissie 1496: 4, 1499: 2)	6
Namen (emissie 1499)	3
Groot, Brabant (emissie 1506)	1
Brabant (Maastricht) 1506?	2

Karel V	
Dubbele stuiver, Brabant 1512?, 15..	2
Stuiver, Brabant z.j., 1508 (2)	3
Holland 1499 (emissie 1506)	3
Groot, Brabant (emissie 1506)	16
Brabant (Maastricht) 1511, 1512, 1515, 1517?, onl. (2)	6
Vlaanderen (emissie 1506)	2
Holland (emissie 1506)	1
Vlieger, Brabant 1539	1
Halve reaal, Vlaanderen (emissie 1521)	3
Stuiver (emissie 1521), Brabant	6
Brabant (Maastricht)	2
Holland	3
Overijssel	3
Bisdom Kamerijk	
Hendrik van Bergen († 1502), stuiver (Robert 18, 5)	1

Het jaartal van de jongste munt is 1539, terwijl er onder de onge-dateerde munten van Karel V geen zijn, die later dan 1539 zijn geslagen. Het verbergingsjaar kan zonder bezwaar op kort na 1539 gesteld worden. De munten van Philips de Schone overwegen, zoals meestal in vondsten uit deze tijd, terwijl oudere stukken practisch verdwenen zijn¹.

Deze in de stad Leeuwarden gedane vondst brengt opnieuw de vraag van de muntslag van Karel V te Leeuwarden aan de orde. Het is bekend, dat daar van 1527 tot 1530 gemunt is, waarbij onder meer ruim 220.000 stuivers zijn geslagen². Tot nu toe is echter geen stuk met een Fries muntteken teruggevonden, en helaas heeft ook deze vondst er geen aan de dag gebracht. Dit is temeer opvallend, omdat de het dichtste bij de vindplaats gelegen ateliers Hasselt (800.000 stuivers), Maastricht (bijna 300.000) en Dordrecht (aantal onbekend, maar zeker betrekkelijk gering) ruim vertegenwoordigd zijn in verhouding tot Antwerpen (6½ miljoen) en Brugge (bijna 2 miljoen). Nu de gezochte stukken te Leeuwarden zelf, waar kennelijk munten uit de Noordelijke gewesten nog overheersten, niet te voorschijn komen, gaat men zich afvragen of zij wel een eigen teken gehad hebben en zich niet verbergen onder de Brabantse, dus het teken van Antwerpen vertonen vergezeld van een tweede nog niet herkend onderscheidingsteken.

H. E. v. G.

¹ Zie hiervoor: p. 14.

² *Jaarboek Munt- en Penningkunde* 37 (1950), p. 27—30.

SUMMARY

A jar has been found containing 102 silver coins. It has been buried shortly after 1539.

Curiously enough, it does not contain any specimen of the coins struck by Charles V at Leeuwarden between 1527 and 1530. It seems possible that these coins do not bear any special mintmark but show that of Antwerps with some hitherto unrecognized mark added.

Renesse — In de zomer van 1955 is tussen Renesse en Noordwelle op Schouwen een bruin aardewerk potje met 43 gouden munten gevonden. De munten moeten in de eerste jaren na 1600 in de grond gestopt zijn. De schat bestaat uit 24 Nederlandse en 19 buitenlandse munten, waarvan de beschrijving hieronder volgt.

Nederlandse munten

Gelderland, halve reaal Philips II	2
rozenobel z.j.	1
Holland, halve reaal Philips II	1
Zeeland, dubbele Spaanse dukaat z.j.	2
nobel 1584	2
halve rozenobel z.j.	1
Utrecht, rozenobel z.j.	1
halve rozenobel z.j.	1
Overijsel, nobel 1583	5
Spaanse dukaat	1
Kampen, rozenobel (C in vlag)	1
halve rozenobel (resp. C en \bigcirc in vlag)	2
nobel z.j.	1
Brabant, reaal Karel V	1
halve reaal Philips II (1 met klop Zeeland)	2

Buitenlandse munten

Duitse Rijk, Fugger, goudgulden Anton von Weissenhorn	1
Hamburg, goudgulden 1600	1
Engeland, rozenobel Eduard IV	3
idem, breed type (Nederlandse imitatie)	1
halve sovereign Hendrik VIII (1544-47)	1
angelot Hendrik VIII (lelie en kasteel)	2
Schotland, thistle noble Jacob VI (1588-89)	1
Spanje, dubbele dukaat Ferdinand en Isabella, Sevilla	4
Segovia	1
dukaat Ferdinand en Isabella, Burgos	1

pistolet Johanna en Karel V, Sevilla	2
dubbele dukaat Ferdinand, Barcelona (Heiss 80, 13)	1

J. SCHULMAN

SUMMARY

A jar has been found with 43 gold coins, buried shortly after 1600.

Erp (N.B.) — Bij het uitgraven van grond voor de fundering van een nieuw te bouwen huis kwam te voorschijn het onderstuk van een aarden kannetje waarin 32 muntstukken, 4 zilveren en 28 gouden.

Zilveren munten

Karel V, vlieger, vermoedelijk Vlaanderen (zeer beschadigd)
 Philips II, Philipsdaalder, Brabant 1561, 1592
 Gelderland 1561

Gouden munten

Philips II, halve gouden reaal, Vlaanderen
 Albertus en Elisabeth, dubbele albertijn,
 Brabant 1600 (2), 1601 (5), 1602 (2)
 Id. (Maastricht) 1600, 1602 (2)
 Doornik 1600
 Id., albertijn, Brabant (Maastricht) 1600
 Doornik 1600
 Utrecht, rozenobel z.j.
 Zwolle, dukaat met de hoofden z.j.
 Engeland, nobel Hendrik VI
 rozenobel Eduard IV
 Frankrijk, gouden kroon, Karel VIII (2)
 Spanje, dubbele dukaat Ferdinand en Isabella, Sevilla (3)
 pistolet Philips II 15.. (slecht ex.)
 Beieren, goudgulden Albrecht IV 1506
 Neurenberg, goudgulden 1519

VAN ERP

SUMMARY

The lower part of a jar has come to light containing 4 silver and 28 gold coins.

Gees (Dr.) — Bij graafwerkzaamheden op een erf onder Gees werd in januari 1955 een vondst van 16e eeuwse munten gedaan vergezeld van een klein stukje leer. De gehele vondst, die uit uitzonderlijk fraai bewaarde stukken bestaat, werd verworven door het Provinciaal Museum van Drenthe.

De schat, die in de loop van het jaar 1618 aan de bodem toevertrouwd moet zijn, bestond uit de volgende muntsoorten¹:

- Nederlanden: 3 gouden ridders (1606-1618)
 3 halve rozenobels (ca. 1600)
 2 gouden dukaten (1598-1614)
 3 rijksdaalders (1594-1613)
 9 leeuwendaalders (1616-1617)
 3 florijnen (1601)
 51 schellingen (1582-1615)
 3 flabben (1597-1598)
 1 jager (1604)
 10 dubbele stuivers (1614-1618)
- Zuidelijke Nederlanden: 1 Philipsdaalder (1587)
 1 schelling (ca. 1615)
 1 stuiver (1616)
- Duitse Rijk: 1 gouden dukaat (1584)
 6 rijksdaalders (1568-1607)
 1 schelling (1608)
- Italië: 1 gouden dukaat (ca 1600)
- Spanje: 5 acht-realen (ca 1600)
 1 vier-realen (id.)
 1 twee-realen (id.)
- Groot-Brittannië: 1 shilling (1601)
 1 halve shilling (ca. 1605)

H. E. v. G.

¹ Een uitvoerige beschrijving is inmiddels verschenen in: *Nieuwe Drentse Volksalmanak* 74 (1956), p. 257—269.

SUMMARY

A hoard of 16th century coins has been discovered, together with a piece of leather. This hoard, buried during the year 1618, has been acquired by the Provincial Museum of Drente.

Oirschot (N.B.) — Bij het verplaatsen van een boom in een boomgaard van een landbouwer te Oirschot in het begin van 1946 werden de volgende munten gevonden.

Patagons

Brabant, Antwerpen, Albertus en Elisabeth z.j. (4), 1616
 Philips IV 1622, 1631 (2), 1633, 1648, 1651 en
 1652 (3)

- Brussel, Philips IV 1622, 1625, 1629, 1631, 1635, 1636, 1651
(2), 1652
- Maastricht, Philips IV 1625, 1628 (2)
- Doornik, Albertus en Elisabeth z.j. (3)
Philips IV 1646, 1648 (2), 1649
- Vlaanderen, Albertus en Elisabeth 1620
Philips IV 1650 (2), 1651
- Artois, Philips IV 1634
- Bourgondië, Philips IV 1625 (2), 1627
- Dukaton*s
- Brabant, Antwerpen, Philips IV 162?, 1633, 1634, 1636, 1652 (3), 1654
Brussel, Philips IV 1632, 1650, 1652 (2)
- Vlaanderen, Philips IV 1634, 1648 (2), 1652.

F. J. BINGEN

SUMMARY

A 17th century hoard has been discovered in 1946.

Oyen (N.B.) — Bij het uitgraven van het zand onder de vloer van een woonhuis in 1955 onder Oyen werd een hoeveelheid zilveren munten gevonden, die gedeeltelijk waren opgeborgen in een ijzeren kistje en gedeeltelijk in een geglazuurd aardewerk potje dat verder met zand was gevuld. Het ijzeren kistje was geheel geoxydeerd en was slechts herkenbaar aan de bruine massa in het vochtige zand. De munten waren geheel bedekt met een grijze en groene oxydlaag. In totaal waren er 95 stuks waarvan 92 stuks zilveren dukaten van de provincie Zeeland.

De muntvondst had de volgende samenstelling:

Utrecht, prov. daalder 1689

1 gulden, vermoedelijk Zeeland 1762

1 gulden van Utrecht 1715

Zeeland, zilveren dukaten van de volgende jaren: 1679, 1694 (3), 1695, 1697 (4), 1698 (2), 1703, 1704 (3), 1705, 1706 (3), 1707, 170?, 1735 (2), 1737, 1738 (2), 1750 (2), 1760 (2), 1762 (3), 1764 (2), 1765, 1766, 1768 (3), 1769 (6), 1770 (3), 1771 (3), 1772 (2), 1773 (4), 1774 (3), 1775 (4), 1778, 1779 (5), 1780, 1782 (2), 1785 (3), 1786, 1787 (3), 1788, 1790, 1791 (4), 1792 (4), 1793.

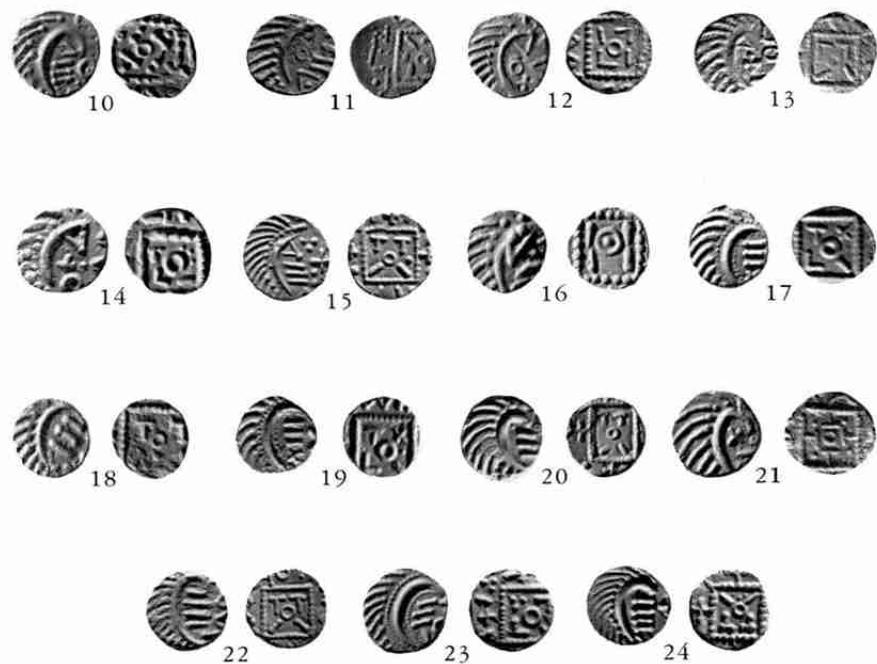
VAN ERP

SUMMARY

95 coins — of which 92 are Zeeland silver ducats — have been found, partly hidden in a jar, partly in an iron chest of which only traces remained.

Hoard (Province of Groningen)

Lutje Saaksum Hoard